2

l[;k,a rFkk le;

प्रिय शिक्षार्थी पिछले पाठ में आपने संस्कृत भाषा के वर्ण–स्वर और व्यंजन तथा वर्णो के उच्चारण स्थान के विषय में विस्तार से जाना। इस पाठ में आप संस्कृत भाषा में संख्याएं तथा समय के विषय में जानेगें। साथ ही इनका संस्कृत मे छोटे–छोटे वाक्यों में प्रयोग करना भी सीख पायेंगे।

mÌs';

यह पाठ पढने के बाद आप सक्षम होंगे:

- संस्कृत भाषा में समय तथा संख्याओं का उच्चारण कर पाना और लिख पाना; और
- संस्कृत के छोटे–छोटे वाक्यों में समय और संख्याओं का प्रयोग कर पाना।

2.1 lå[;k,¡

एक से सौ तक की संख्याए नीचे दी गई तालिका के अनुसार याद कीजिए और इनका उच्चारण सीखिए।

1.	एकम्/एका/एकः	16.	षोडश
2.	द्वे/द्वौ	17.	सप्तदश
3.	त्रयः/त्रीणी/तिस्र	18.	अष्टादश
4.	चत्वारः/चत्वारि/चतस्रः	19.	नवदश
5.	पञ्च	20.	विंशतिः
6.	षड्	21.	एकविंशतिः
7.	सप्त	22.	द्वाविंशतिः
8.	अष्ट/अष्टौ	23.	त्रयोविंशतिः
9.	नव	24.	चतुर्विंशतिः
10.	दश	25.	पञ्चविंशतिः
11.	एकादश	26.	षड् विंशतिः
12.	द्वादश	27.	सप्तविंशतिः
13.	त्रयोदश	28.	अष्टविंशतिः
14.	चतुर्दश	29.	नवविंशतिः
15.	पञ्चदश	30.	त्रिंशत्

iFke d{kk

fVIi.kh

31.	एकत्रिंशत्	46.	षड्चत्वारिंशत्
32.	द्वात्रिंशत्	47.	सप्तचत्वारिंशत्
33.	त्रयस्त्रिंशत्	48.	अष्टचत्वारिंशत्
34.	चतुस्त्रिंशत्	49.	नवचत्वारिंशत्
35.	पञ्चत्रिंशत्	50.	पञ्चाशत
36.	षड्त्रिंशत्	51.	एकपञ्चाशत्
37.	सप्तत्रिंशत्	52.	द्विपञ्चाशत्
38.	अष्टत्रिंशत्	53.	त्रिपञ्चाशत्
39.	नवत्रिंशत्	54.	चतु:पञ्चाशत्
40.	चत्वारिंशत्	55.	पञ्चपञ्चाशत्
41.	एक चत्वारिंशत्	56.	षड्पञ्चाशत्
42.	द्विचत्वारिंशत्	57.	सप्तपञ्चाशत्
43.	त्रिचत्वारिंशत्	58.	अष्टपञ्चाशत्
44.	चतुश्चत्वारिंशत्	59.	नवपञ्चाशत्
45.	पञ्चचत्वारिंशत्	60.	षष्टि:

ikB d{kk

fVIi.kh

61.	एकषष्टिः	76.	षट्सप्ततिः
62.	द्विषष्टिः	77.	सप्तसप्ततिः
63.	त्रिषष्टिः	78.	अष्टसप्ततिः
64.	चतुष्षष्टिः	79.	नवसप्ततिः
65.	पञ्चषष्टिः	80.	अशीतिः
66.	षड्–षष्टिः	81.	एकाशीतिः
67.	सप्तषष्टिः	82.	द्व्यशीतिः
68.	अष्टषष्टिः	83.	त्र्यशीतिः
69.	नवषष्टिः	84.	चतुरशीतिः
70.	सप्ततिः	85.	पञ्चाशीतिः
71.	एकसप्ततिः	86.	षडशीतिः
72.	द्विसप्ततिः	87.	सप्ताशीतिः
73.	त्रिसप्ततिः	88.	अष्टाशीतिः
74.	चतुस्सप्ततिः	89.	नवाशीतिः
75.	पञ्चसप्ततिः	90.	नवतिः

l[;k,¡ rFkk l e;

iFke d{kk

fVIi.kh

91.	एकनवतिः	96.	षण्णवतिः
92.	द्विनवतिः	97.	सप्तनवतिः
93.	त्रिनवतिः	98.	अष्टनवतिः
94.	चतुर्नवतिः	99.	नवनवतिः
95.	पञ्चनवतिः	100.	शतम्

2.2 lLÑr d NkV okD;k d }kjk l[;kvk dk Kku

एकः बालकः अस्ति

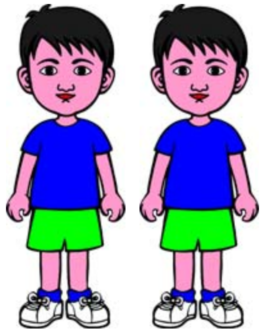

द्वौ बालकौ स्तः

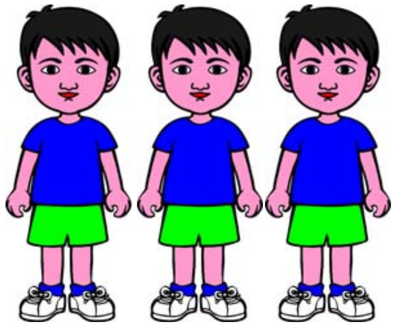

त्रयः बालकाः सन्ति

iFke d{kk

fVIi.kh

एका बालिका अस्ति

द्वे बालिके स्तः

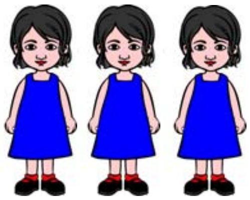

तिस्रः बालिकाः सन्ति

एकं पुस्तकम् अस्ति

द्वे पुस्तके स्तः

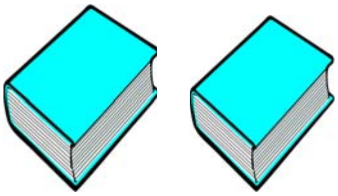

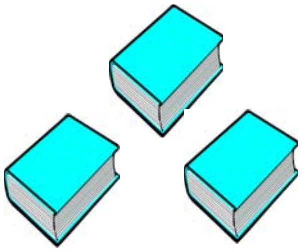

त्रीणि पुस्तकानि सन्ति

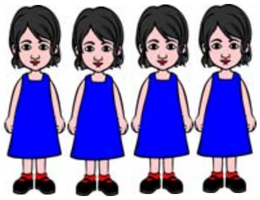

चतस्त्रः बालिकाः सन्ति

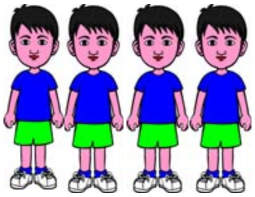

चत्वारः बालकाः सन्ति

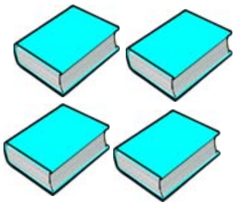

चत्वारि पुस्तकानि सन्ति

l[;k,¡ rFkk le;

iFke d{kk

fVIi.kh

एकः वृक्षः अस्ति

त्रयः वृक्षाः सन्ति

द्वौ वृक्षौ स्तः

चत्वारः वृक्षाः सन्ति

एकं पुष्पम् अस्ति

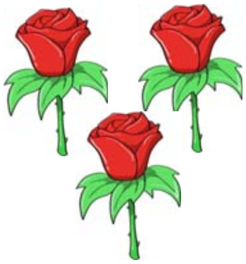

त्रीणि पुष्पाणि सन्ति

द्वे पुष्पे स्तः

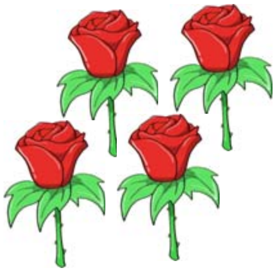

चत्वारि पुष्पाणि सन्ति

iFke d{kk

fVIi.kh

ikBxr iz'u& 2-1

1. एका ______________ अस्ति।
2. त्रीणि पुस्तकानि ______________ ।
3. द्वे शिक्षिके _____________ ।

2.3 le;

नीचे दिये गये चित्रों में समय देखिए और चित्रों के नीचे दिये गये वाक्य से मिलान कीजिये।

एकवादनम्

सपाद–एकवादनम्

सार्ध–एकवादनम्

पादोन–एकवादनम्

l[;k,¡ rFkk le;

iFke d{kk

fVIi.kh

पञ्च–अधिक एकवादनम्

दश–अधिक एकवादनम्

विंशति–अधिक एकवादनम्

विंशति–ऊन एकबादनम्

दष–ऊन– एकवादनम्

पञ्च–ऊन द्विवादनम्

द्विवादनम्

त्रिवादनम्

चतुर्वादनम्

ikBxr iz'u& 2-2

1. 05:00____________ 05:15__________________
2. 05:30___________ 05:45__________________
3. 12:00___________ 12:30__________________

vkius D;k lh[kk\

- संस्कृत भाषा में संख्याओं का ज्ञान।
- संस्कृत भाषा में समय का ज्ञान।
- एकः, एका, एकम्, द्वौ, द्वे, द्वयम्, त्रयः, तिस्रः, त्रीणि, चत्वारः, चतस्रः, चत्वारि।
- समयः–एकवादनम्, सपाद, सार्ध, पादोन, पञ्च अधिक, दश अधिक, विंशति – अधिक।

ikBkr iz'u

1. नीचे दिये गये समय को संस्कृत भाषा में लिखिए:

i.	07:15____________	03:15____________
ii.	03:45____________	03:30____________
iii.	11:30____________	08:45____________
iv.	06:15____________	03:05____________
v.	04:20____________	08:40____________

mÙkjekyk

2.1

1. बालिका
2. सन्ति
3. स्तः

2.2

1. पञ्चवादनम्, सपाद पञ्चवादनम्
2. सार्ध पञ्चवादनम्, पादोन – षड़्वादनम्
3. द्वादशवदनम्, सार्ध – द्वादशवादनम्